

ΤΑ ΑΥΓΑ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ *

Φιλόσοφος τις τοῦ προπαρελθόντος αἰῶνος, πρὸς ἐπίλυσιν ἴσως τοῦ κατὰ τὸν μετὰ ἑωσάκιον θεολόγου καὶ φιλοσόφου συνταράξαντος ζητήματος περὶ τῆς προτεραιότητος τῆς ὀρνιθοῦς ἢ τοῦ αὐγοῦ, ἐδογματίσεν ὅτι Πᾶν τὸ ζῶν ἐξ ὧοῦ τέκεται. Πολλῶ δ' ὁμοῦς πρὸ τούτου τὸ αὐγὸν σπουδαῖον διεδραμάτισε μέρος ἐν τῇ κοσμογονίᾳ διαφόρων ἐκ τῶν ἀρχαίων θρησκευμάτων. Ἡ Βαδανή, ἡ μήτηρ τῆς ἁγίας τριάδος τοῦ Ἰνδικοῦ πανθέου, μυθολογεῖται ὅτι ἐγέννησε τρία αὐγά, ἐξ ὧν ἐξηλθον ὁ Βραμᾶς, ὁ Βισνοῦς καὶ ὁ Σίδας· εἰς πλείστας δὲ θρησκευτικὰς παραστάσεις τῶν Ἰνδῶν ἀπεικονίζεται ὅτε μὲν ὁ Βραμᾶς πρὸ αὐγοῦ, ἐν ᾧ φαίνεται ὁ ἄνθρωπος ἐμβρυον εἶναι, ὅτε δὲ ἀπλῶς μόνον τὸ αὐγὸν τῆς κοσμογονίας. Ἡ συρία Ἀφροδίτη, κατὰ τὰς φοινικικὰς παραδόσεις, ἐγεννήθη ἐξ αὐγοῦ πεσόντος οὐρανόθεν παρὰ τὰς πόδας τοῦ Εὐφράτου καὶ ἐκκολλομένης ὑπὸ περιστέρῳ· οἷον καὶ περὶ τὰς ἑλληνικὰς καὶ ῥωμαϊκὰς ἀστυρονομικὰς θεολογίας εἶχον προσλάβῃ ἱερὸν καὶ θεῖον χαρακτήρα, διατηρηθέντα καὶ ἐν τῇ χριστιανικῇ συμβολικῇ. Γνωστότατὴ δ' εἶναι καὶ ἡ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν μυθολογίαν ἐξ αὐγοῦ γέννησις τῆς Ἑλένης καὶ τῶν Διοσκούρων. Τὴν συμβολικὴν ἔννοιαν τῶν τοιούτων μύθων ἀναπτύσσων ὁ διάσημος Γερμανὸς μυθολόγος Κρόυτσερ ἐπάγεται τὰ ἐπόμενα:

«Τὰ δύο ἡμισφαίρια τοῦ κόσμου [ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ] ἀπεικονίζοντο διὰ δύο ἡμισφαιρίων, ὅτε μὲν κεχωρισμένων καὶ καταστέρων, ὅτε δὲ συνηνωμένων, πρὸς παρατήρησιν τῆς ἐπιτολῆς καὶ τῆς δύσεως τῶν ἀστέρων. Ἐκ τῆς τοιαύτης τῶν δύο ἡμισφαιρίων ἐνώσεως προέκυψε τὸ μυστηριώδες ἔκκεῖνο ὥδον, ὅπερ ἐκρέμων ἐν ταῖς ναεῖς καὶ περὶ οὗ ἐμυθελογούν ὅτι ἐτέγχθη ὑπὸ τῆς Λήδας, ἀλλὰ περὶ οὗ ἐτέρα ἀξία σημειώσεως παράδοσις ἀνέφερεν ὅτι ἔπεσεν ἐκ τῆς Σελήνης, ἢ· ἡ Ἑλένη ἦτο προσωποποίησις».

Τινὲς τῶν περὶ τὴν συγκριτικὴν μυθολογίαν ἀσχολουμένων ἠθέλησαν ν' ἀναγάγῃ τὴν καταγωγὴν τῶν Αὐγῶν τοῦ Πάσχα εἰς τοὺς τοιούτους μύθους καὶ νὰ ἐξηγήσωσι τὴν συνήθειαν ταύτην ἐκ τῆς συμβολικῆς σημασίας τοῦ αὐγοῦ εἰς ἀρχαῖα θρησκευτά. Ἡ δὲ γνώμη αὕτη δὲν φαίνεται ὅλως ἀβάσιμος καὶ παρακεκινδυνευμένη εἰς τοὺς γινώσκοντας ὅτι καὶ παρὰ λαοὺς μὴ χριστιανικοὺς, ὡς παρὰ τοὺς Ἰαπωνοὺς, ἐπικρατεῖ ἐτι καὶ νῦν τὸ ἔθιμον

*) Ἐδημοσιεύθη ἐν Ἑστίᾳ 1876 τ. Α' σ. 220-1.

τοῦ διανέμειν κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους αὐγά χρωματισμένα. Τοῦτο δὲ κατὰ τοὺς ὑποστηρίζοντας τὴν γνώμην ταύτην δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀπλῆ μόνον σύμπτωσις, διότι εἰς τινὰ χριστιανικά ἔθνη τὸ ἔτος μέχρι τινὸς ἤρχετο ἀπὸ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, ὅτε διενέμοντο καὶ τὰ κεχρωματισμένα αὐγά.

Ὅπως δὲ ἔμοιγε παρὰ λαίποντες τὰς εἰκασίας ταύτας καὶ ἐπὶ ἀσφαλεστέρου ἐδάφους ἀναζητοῦντες τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔθιμου εὐρίσκομεν ὅτι κυριωτάτη, ἂν ὅχι ἡ μόνη ἀφορμὴ αὐτοῦ, ἦτο ἡ κατὰ τὴν προηγουμένην τοῦ Πάσχα πολυήμερον νηστείαν ἀποχὴ αὐγῶν. Ἐνεκα τοῦτου κατὰ τὸ τέλος τῆς τεσσαρακοστῆς συνηθροίζετο μέγα ποσόν, ὅπερ κατὰ τὸ Σάββατον τῆς ἐβδομάδος τῶν παθῶν ὑψόλγουν οἱ ἱερεῖς ἀπ' ἐκκλησίας· ἐν Ρωσίᾳ μάλιστα ἡ εὐλογία τῶν αὐγῶν διετηρεῖτο μέχρις ἐσχάτων καὶ ἐν τῷ Μεγάλῳ ἀγιασματρίῳ, οὗ ποιοῦνται χρήσιν οἱ παρ' ἡμῖν ἱερεῖς, ὑπάρχουσιν εὐχαὶ εἰς τὸ εὐλογῆσαι ἐδέσματα κρεῶν τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ Κυριακῇ τοῦ Πάσχα καὶ εἰς τὸ εὐλογῆσαι τυρὸν καὶ ψά, εἰς ἀχρηστίαν ὅμως περιελθοῦσαι. Τὰ οὕτως εὐλογούμενα αὐγά διενέμοντο ὡς δῶρα τὴν ἐπιούσαν, χρωματιζόμενα εἴτε πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ πάσχα τῶν Ἰουδαίων, ὅπως γινωστόν, τῇ κελεύσει τοῦ Θεοῦ ἔδωκεν τὰ κατώφλια τῶν θυρῶν εἶναι διὰ τοῦ αἵματος τοῦ θυομένου ἄμνου, εἴτε ὅπως εὐπροσδεκτότερα γίνονται· διότι συνήθη χρώματα ἦσαν οὐ μόνον τὰ θρυλικά, ἀλλὰ καὶ τὰ χροιά· καὶ τὰ κίτρινον καὶ τὸ ἰώδες. Ὡς δὲ δῶρα διενέμοντο αὐγά καὶ κατὰ τὴν πρὸ τοῦ Πάσχα τεσσαρακοστήν. Καὶ παρ' ἡμῖν μὲν δίδονται εἰς τὴν πόλιν περιερχομένους τὴν παραμονὴν τῆς ἑορτῆς τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν καὶ ἄδοντας δημῶδες ἄσμα, ἀφηγούμενον τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τελεσθὲν θαῦμα καὶ περιγράφον τί εἶδε ὁ Δάζαρος εἰς τὸν κάτω κόσμον ποῦ ἐπῆγε·—ἐκ τῆς συνήθειας ταύτης ἐπήγαγε καὶ ἡ παροιμία: *Ποτέ του αὐγὸ δὲν ἔδωσε, οὔτε τ' ἀγίου Δαζάρου*, ἐπὶ τῶν ὑπερβαλλόντως φειδωλευομένων λεγομένη·—ἐν δὲ τῇ Δύσει παραπλήριόν τι ἐπεκράτει ἔθιμον κατὰ τὸ μέσον τῆς τεσσαρακοστῆς· κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην οἱ μαθηταὶ τῶν σχολείων, κρατοῦντες κάνιστρον καὶ φέροντες σημαίαις καὶ κώδωνας περιήρχοντο ἀνὰ τὰς οἰκίας ἄδοντας, ἀφ' οὗ πρότερον ἰστάμενοι πρὸ τῆς ἐκκλησίας ἔψαλλον ὕμνους· ἐλάμβανον δὲ πρὸς ἀνταμοιβὴν τῶν εὐλαδῶν αὐτῶν ἄσμάτων αὐγά. Τὴν συνήθειαν ταύτην περιγράφει χειρόγραφόν τι τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Λουκαχίου ἐν τῷ περισπουδάστῳ αὐτοῦ *Γλωσσαρίῳ τῆς παρηκμακυίας λατινικῆς*· προσθέτει δὲ τὸ χειρόγραφον ὅτι ταῦτα ἔκπαλαι ἐτελοῦντο. Αἱ τοιαῦται συνήθειαι δὲν εἶναι θεδαίως ἄσχετοι πρὸς τὴν διανομὴν τῶν αὐγῶν κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, ἀλλ' ὑποδεικνύουσι πόθεν προήλθε καὶ πῶς ἀνεπτύχθη βαθμηδὸν τὸ ἔθιμόν τοῦτο.

Ἐν Γαλλίᾳ, ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' καὶ ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΕ' εἶτι,

συνηθίζετο μετὰ τὴν λειτουργίαν τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα νὰ προσφέρῃ ὁ μονάρχης ὡς δῶρον εἰς τοὺς αὐλικοὺς αὐτοῦ αὐγὰ ἐπίχρυστα, ἐπίτηδες πρὸς τοῦτο παρσκευασμένα. Νῦν δὲ καὶ ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἄλλαχοῦ τῆς Εὐρώπης δωροῦνται κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα πρὸς ἀλλήλους αὐγὰ τεχνητὰ διαφόρου μεγέθους καὶ ποικίλων χρωμάτων, περιχλείοντα πολύτιμα ἀντικείμενα. Ἀλλὰ τὴν συνήθειαν ταύτην δὲν ἐνεκολπώθημεν ἔτι ἐν Ἑλλάδι, ὑπερραρκούμενοι ἴσως εἰς τὴν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς μεταφυτευθεῖσαν ἑτέραν, ἐπίσης πολυδάπανον, τῶν δώρων τῆς πρώτης τοῦ ἔτους καὶ τοῦ δένδρου τῶν Χριστουγέννων.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ